

TRANSSUMPTIV LANGUAGES IN EUROPEAN THINKING

Adriana Cîteia

Assoc. Prof., PhD, Ovidius University of Constanța

*Abstract:*The study aim to explain the term transsumptivity, in the context of european thinking, in pre and postcusanian thinking, using methodological couples as philosophy- mathematics, arhetipology-mathematics. The transsumptive language translate different levels of reality with nousanodic accesibility, through mathematic models.

Keywords: timp, fractal, istorie, transfinit, holon

Timpul fractalic este un timp secvențial, definit prin decupațe succesive, infinit posibile, din continuum-ul temporal, după modelul matematic cantorian: dintr-un segment de dreaptă reală, cuprins în intervalul $[0,1]$, alcătuit din toate numerele reale cuprinse între 0 și 1 și împărțit în trei părți egale (trema originară) se scoate treimea centrală. Rezultă două intervale disjuncte, care prin fracturare și extragerea tremelor vor genera patru intervale. Procesul poate continua la infinit, mulțimea rezultată fiind o mulțime fractală de tip cantorian¹.

Modelul mulțimii cantoriene se poate adapta analizei timpului liniar, creștin, punctul zero fiind originea timpului instituit odată cu actul originar al genezei (*arhe*), iar unu corespunde timpului parousianic, timpul celei de a doua venirii și al Judecării, acel *eschaton*, către care tinde, în viziunea teologică, istoria umanității.

O secvență cu rol de tremă ar putea fi timpul economic, o alta, timpul social. În opinia lui Nicu Gavriluță, timpul social fractalic este constituit din reprezentări diferite: „astăzi nu mai există timp social. Există doar timpuri sociale, iar reprezentarea și interpretarea lor cea mai adecvată este cea de tip fractalic”².

La rândul său, autorul citat, amintește teoria binaro-fractalică elaborată de Ioan Petru Culianu, în lucrările de după anul 1986, pornind nu de la modelul matematic cantorian, ci de la cel al matematicianului Rudy Rucker.

Rucker a definit un spațiu matematic cu un număr infinit de dimensiuni- Spațiul Hilbert, fractalul fiind o ramificație care urmează o regulă³. Orice secvență istorică poate fi definită ca fractal. Un exemplu de fractal binar ar putea fi timpul destinal. Componentele fractalului amintit sunt timpul și destinul, relaționate printr-un mecanism de generare care poate fi acceptat sau respins.

¹ Nicu Gavriluță, *Fractalii și timpul social*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 2003, p. 13-14.

² *Ibidem*, p. 15.

³ *Ibidem*, p. 24.

Exemplul ales de Nicu Gavriluță deschide multiple posibilități de interpretare, deoarece destinul are propriul său vocabular conceptual, construit în diferite sisteme de referință religioase. De exemplu în antichitatea greco-romană, dimensiunile adiacente ar fi:

- *heimarmene* (timpul guvernat de un destin cosmic implacabil, imposibil de schimbat de către subiecții umani)

- *moira* (timpul controlat de cele trei ursitoare care torc și taie firele vieților individuale, timpul inexorabil),

- *tyche* (timpul guvernat de schimbări spectaculoase, de norocul personal).

Așadar, există un timp destinal, care poate fi acceptat ca atare sau care poate fi negat (paradigma creștină a liberului arbitru). Pornind de la fractalii binari se poate construi o hermeneutică fractalică bazată pe negarea sau acceptarea argumentată a ipotezelor de lucru: există sau nu există timp destinal, există sau nu există timp parousianic etc.

Structurile temporale de tip fractalic au ca trăsătură omotelia sau autosimilaritatea: fiecare fractal cuprinde în sine întregul⁴ și funcționează așadar, după regula *pars prototo*.

Doctrina creației din nimic poate fi analizată cu metoda fractalică, pornind de la existența unui timp-limită al creației și a unei ființări limită, de care depinde întreaga realitate creată. Limita dintre creat și increat, care separă existența de non existență, limita-temelie a creației (*peras hypokeimenon*) este *Logos-ul*⁵.

În sistemul mistic grec, *anadeza*, impulsul ascensiunii spirituale spre modelul divin⁶ este sinonimă cu *epanorthosis*- convertire, orientare spre, îndreptare de sine⁷, iar în cel creștin, cu idealul îndumnezeirii firii umane (*theosis*)⁸.

Scara dintre pământ și cer își schimbă numărul și forma treptelor în funcție de geometria spațiului divin. Scara lui Heraclit urcă și coboară într-o veșnică rotire⁹. Scara creștină nu admite decât verticalitatea imobilă. Dar ambele sisteme de gândire filosofico-religioase definesc, prin relația individ-spațiu divin, comunitate de adoratori- Cetate Divină, o divinitate accesibilă prin eliberarea de sine și *unio mistica*.

În gândirea platoniciană, ascensiunea către divin se face pe scara frumuseții pure. În creștinism, treptele se suprapun, capabile de triple rezonanțe. În *Gorgias*, Socrate definește egalitatea geometrică drept relația care guvernează zeei, oamenii, întregul univers. În creștinism, nu egalitatea este relația fundamentală a geometriei divine, ci asemănarea și perihoreza.

Mistica greacă a pledat pentru originalitatea unui limbaj capabil să exprime regulile jocului metafizic. În creștinism, vocabularul are drept trăsătură fundamentală universalitatea. Comunitatea creștină se exprimă într-un singur glas, iar tăcerea ei este una sobră. Jocul de cuvinte a fost evitat, pentru a nu tulbura liniștea și siguranța dogmatică

În gândirea cantoriană¹⁰, suita infinită a numerelor $a, a_1, a_2, \dots, a_n, \dots, a_{n+m}$ dispuse în ordinea scrierii și considerate un singur obiect **a** , are următoarea însușire: dacă luăm un număr s cât de mic, întotdeauna se va găsi un n atât de mare, adică un element a_n atât de îndepărtat, încât diferența dintre el și orice factor a_{n+m} următor, în mărime absolută va fi mai mică decât s . Așadar, cu cât este mai îndepărtat factorul a_n , cu atât mai mică devine diferența dintre el și toți factorii care îl succed, deși

⁴ *Ibidem*, p. 17.

⁵ Nikolaos Matsoukas, *Istoria filosofiei bizantine*, Editura Bizantină, București, 2004, p. 173-175, 197.

⁶ Matei 4, 1; Luca 2, 22; Fapte 7, 41.

⁷ 2 Tit 3, 16.

⁸ Claudio Moreschini, *Istoria filosofiei patristice*, Editura Polirom, Iași, 2009, p. 590.

⁹ M.M. Davy, *Enciclopedia doctrinelor mistice*, vol. I, Editura Humanitas, București, 1998, p. 104.

¹⁰ Matila C. Ghyka, *Filosofia și mistica numărului*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998, p. 104-119.

diferența nu va fi niciodată egală cu 0. În șirul lui Cantor a_n este transcendent pentru orice a_n , dar a_n sunt imanente pentru a .

Imanența și transcendența din matematică prezintă similitudini cu imanența și transcendența din dogmatică. Relația $a - a_n$ corespunde relației dintre Dumnezeu și lume. Divinitatea este transcendentă din sistemul de referință al lumii, iar lumea este immanentă Divinității, fiind pătrunsă de energiile divine¹¹. Dumnezeu confirmă continuu natura logică a lumii.

Axioma infinitului, fără de care aritmetica clasică nu s-ar fi putut construi completează seria analogiilor dintre matematică și dogmă, îmbogățind vocabularul comun celor două domenii.

Conform axiomei infinitului¹² există cel puțin o mulțime autosuccesoare, adică există cel puțin o clasă w care aparține lui m , m fiind definită ca supraclasă univers, totalitate a mulțimilor, holon matematic. Mulțimile autosuccesoare sunt mulțimi saturate, adică, atunci când conțin un element îl și includ. În definirea mulțimilor autosuccesoare saturate, verbele *a conține* și *a include* se condiționează reciproc, furnizând un procedeu de obținere a unor mulțimi distincte, condiționat de legea apartenenței la clasa univers. Dispunerea și mobilitatea mulțimilor în m se face într-un areal matematic” determinat, ordonat și guvernat de apartenență și incluziune.

În axioma clasei submulțimilor (conform căreia totalitatea submulțimilor unei clase formează la rândul ei o clasă) este furnizat procedeu de obținere a unor mulțimi distincte, pornind de la subclasa Φ - mulțimea vidă, subclasă a oricărei clase. Noile clase obținute astfel fac aluzie la vechile supraclase, astfel încât „*asemănarea*” (o *asemănare a aluziei*, cum o numește Pavel Florenski) devine și ea o lege a supraclasei univers.

Înainte de Cantor, au existat în matematică două accepțiuni ale infinitului:

-denumerabil (suma numerelor naturale tinzând spre infinit),

-continuu,

infinitul denumerabil fiind „mai mic” decât infinitul continuu. În universul transfinit al lui Cantor, totalități infinite, disparate, create după regulile matematice ale șirurilor (numărătoare transfinită= procedură de numărare uzuală, extinsă dincolo de infinit, metode combinatorii, scheme funcționale sau descriptive¹³), puteau să mixeze între ele și să creeze o suprastructură transfinită. Universul transfinit cantorian a fost inspirat de surse extramatematice: spațiul angelic, ierarhia verticală divină. Conceptul de continuum a fost astfel suprapus ideii grecești sau creștine de Paradis¹⁴. I

Pentru Cantor, matematica transfinitei a avut o sursă de inspirație filosofico-teologică de necontestat. Ideile cantoriene au fost exprimate într-un limbaj metafizic, în strânsă legătură cu filosofia lui Platon, Spinoza și Leibnitz. Cantor a făcut distincția între realitatea immanentă, intrasubiectivă și realitatea transsubiectivă sau transientă (fizică și mentală). Transfinitul cantorian se întâlnește cu ideea de infinit absolut divin. Din perspectiva matematicianului cu opțiuni religioase rigurose definite, regatul transfinit este o punte între finitudine și Absolut.

Cantor a construit modelul matematic al Infinitului Divin, având două puncte de plecare:

1. **infinitul potențial aristotelic:** un infinit potențial, în devenire, dar niciodată desăvârșit, ci în curs de desăvârșire.
2. **infinitul actual:** o serie actual infinită, integral prezentă într-un anumit moment temporal. *O serie S este actual infinită dacă și numai dacă primul element al lui S*

¹¹ Pavel Florenski, *Stâlpul și temelie Adevărului*, Editura Polirom, Iași, 1999, p. 316-320.

¹² M. C. Ghyska, *Filosofia și mistică numărului*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998, p. 125 și urm.

¹³ Joseph Dauben, *Georg Cantor, His Mathematics and Philosophy of Infinite*, Harvard University Press, 1979.

¹⁴ Solomon Feferman, „Infinity in Mathematics: is Cantor Necessary?”, in *L'Infinito nella Scienza (Infinity in Science)*, Istituto dello Enciclopedia Italiana, 1987, p. 151-209.

există în timpul T și dacă pentru fiecare element din S la T , există un succesor în S la T ¹⁵.

De exemplu, memoria lui **Zeus** este perfectă, astfel încât pe măsură ce numără, înregistrează fiecare număr într-o listă mentală. Sau: Dumnezeu depășește infinitul actual într-un singur gând al său¹⁶.

Distincția operată de G. Cantor între infinitul actual (un quantum mai mare decât orice constantă finită) și infinitul potențial (caz particular al unui quantum variabil) plasează axioma infinitului amintită anterior în categoria infinitului potențial, sinonim cu *apeiron* antic, *indefinitum* scolastic sau infinitul simplu din gândirea filosofică modernă.

În gândirea cantoriană

- există un număr inițial 0,
- pentru fiecare număr n , există un succesor $n+1$,
- pentru fiecare serie nesfârșită de numere, există un număr mai mare decât fiecare număr din acea serie, astfel încât seriile numerice se extind spre transfinit.

Aplicații:

A. Înțelepciunea lui Dumnezeu este absolut infinită: a spune că *Dumnezeu are înțelepciune* implică *Dumnezeu are minte*, iar mintea divină conține idei. O *idee divină* este o reprezentare mentală a unor lucruri posibil existente. Rezultă că Dumnezeu gândește totul, prefigurează totul (ideile divine sunt arhetipurile, rădăcinile tuturor lucrurilor, *rationes seminales*, *logoi spermatikoi* din vocabularul dionisian și stoic), iar ideea divină de Univers constă în descrierea completă a acestuia, în fiecare moment al său¹⁷.

Modelul cunoașterii (înțelepciunii) divine se poate fundamenta pe cinci axiome:

- existența ideilor divine de maximă simplitate (*rationes seminales*) și implicit a unui fundament ideatic de maximă simplitate,
- combinarea ideilor simple în toate modurile posibile și apariția unor niveluri derivate de combinații,
- pentru fiecare serie infinită de idei există un nivel limită care le include pe toate,
- există idei divine de infinită complexitate. Dumnezeu are o idee pentru fiecare univers posibil,
- pentru fiecare posibil obiect matematic Dumnezeu deține arhetipul.

Apeiron este nelimitatul, principiul tuturor lucrurilor, infinitate spațială¹⁸, diada infinită (*aoristos dyas*¹⁹).

B. Puterea lui Dumnezeu este infinită: Dumnezeu este infinit puternic, iar puterea divină este creatoare. Gradele puterii divine sunt direct proporționale cu omnișcența sa. Ideea divină (arhetipul, *etimasia*-gândul ascuns) este însoțită de puterea creatoare. Propoziția „Dumnezeu poate crea ceva” nu înseamnă că Dumnezeu creează acel ceva, ci că Dumnezeu are abilitatea de a crea continuu și de a actualiza Universul.

¹⁵ Eric Steinhart, „A Mathematical Model of Divine Infinity”, *Theology and Science*, 7, 3, 2009, p. 261-274.

¹⁶ Augustin, *De civitate Dei*, 12, 18.

¹⁷ W. Achtner, „Infinity in Science and Religion”, in *Neue Zeitschrift für Systematische Theologie und Religionsphilosophie*, 42, 2005, p. 392-411.

¹⁸ Aristotel, *Fizica*, 202b-208a. *apud* T. Heath, *Mathematics in Aristotle*, Oxford University Press, 1949.

¹⁹ Aristotel, *Metafizica*, 987b, 988 a, 1087b, *apud* Pierre Aubenque, *Problema ființei la Aristotel*, Editura Teora, București, 1998, p. 264-287.

Așadar, există n grade ale puterii divine, cu „setul” posibilelor universuri corespunzătoare celor n grade ale omniscienței divine.²⁰

Transfinitele cantorieni nu sunt însă total nelimitate, orice transfinit ordinal fiind limitat de un altul mai mare. Infinitatea absolută transcende transfinitele și ordinalele finite, fiind utilă vocabularului teologic. Pericolul este însă acela de a introduce în discuție elemente panenteiste. Infinitul Absolut este setul tuturor ordinarilor, dar nu este convergența nici unei serii de ordinale, ceea ce înseamnă că nici o progresie a ordinarilor nu poate atinge Infinitul Absolut. Consecința în plan teologic ar fi că *theosis*-ul este imposibil, iar lumea nu poate ajunge la existența divină.

În relația cu Divinitatea, materia, forma, mărimea sunt infiniți relativi (transfinați) pentru că pot fi și sunt conținuți într-un ordinal mai mare²¹.

Așadar, putem distinge în gândirea cantoriană trei niveluri ale infinitului:

1. infinitul potențial, de origine aristotelică, obținut prin adăugare sau dividere,
2. infinitul actual, descoperit de Cantor, un infinit al numerelor transfinite, ordinale și cardinale,
3. infinitul transcendent al Absolutului, recunoscut simbolic.

Conexiunea între infinitul absolut matematic și cel filosofico-teologic este evidentă, cu observația că matematicienii folosesc termenul „infinit” referindu-se la succesiuni de numere sau funcții, iar teologii folosesc termenul ca atribut al lui Dumnezeu. O obiecție ar putea fi aceea că Dumnezeu nefiind obiect matematic, cele două științe nu se referă la același lucru când folosesc cuvântul „infinit”.

Pentru Cantor, diferența între transfinit și infinitul absolut ar fi aceea că transfinitul poate fi augmentat, iar infinitul absolut, nu. Conceptul de augmentabilitate rămâne însă confuz; se poate afirma că și infinitul absolut poate fi augmentat. Rămâne și întrebarea: o multiplicitate este augmentabilă numai dacă există și alte obiecte de același fel cu obiectul multiplicității?

Cantor distinge între un infinit *in Deo*

in mundo

in abstracto,

Infinitul abstract, absolut fiind detașat, disociat de limitările naturale. Rămâne dificil de stabilit ce înseamnă „absolut” și dacă între *absolut* și *abstract* se poate stabili o relație de sinonimie. Dumnezeu este purtătorul absolut al infinitului actual, în vreme ce transfiniții sunt în jurul și în mintea noastră. În jurul nostru sunt seturi infinite de entități, iar în mintea noastră un număr infinit de obiecte abstracte; așadar absolutul aparține sferei divine, iar abstractul pare a fi alocat sferei umane.

Plotin subordona *apeiron*, Unului, ca alteritate desprinsă din Monadă și lipsită de determinări (*aoristos*) până se întoarce la Unu spre a-l contempla²². În gândirea plotiniană, monada ipostaziată își păstrează neatinsă esența. Ea se comportă ca o mărime transfinită care poate genera la nesfârșit entități numărabile, rămânând identică cu sine

Pentru a explica ipostazele Monadei Transcendente, Proclus invoca șirul matematic care îngăduie dezvoltarea în ambele direcții și reîntoarcerea (*epistrofe*). Generarea (*proodos*) nu afectează transcendența și integritatea începutului (*arhe*). Efectul este prezent în cauză și purcede din ea (ca și în cazul Axiomei Infinitului), iar principiul similitudinii specific genezei proodice se aplică și contramișcării (*epistrofe*).

²⁰ J. Byl, „Matter, Mathematics and God”, in *Theology and Science*, 5, 1, 2007, p. 73-86. M. Coughlan, „Must God create only the best possible World?”, in *Sophia*, 26, 2, 1987, p. 15-19.

²¹ Robert Russel, *Cosmology from Alpha to Omega: the Creative mutual Interaction of Theology and Science*, Fortress Press, Minneapolis, 2008, *passim*.

²² Plotin, *Opere*, I, *Despre ceea ce este în succesiunea Primului și despre Unu*, 7, V, 4, traducere, lămuriri preliminare și note de Andrei Cornea, Editura Humanitas, București, 2002, p. 265-273.

Platonismul târziu a rezolvat problema Unului-Multiplu prin triada:

-neparticipat (*amethekton*)= Unu,

-participat (*metechomenon*)= Produsul Monadei, obținut prin geneza proodică,

-participant (*metechoon*),

participatul fiind superior participanților săi.

La Sfântul Augustin²³, triada neoplatonică a momentelor:

□ *manere, consistere, habitare*

exire

resurgere

devine un mijloc de exprimare a înălțării morale a sufletului către Sursa divină, dar și a căderii, cauzate, în tradiția platoniciană de cutezanța autonomiei, de libera alegere, de păcatul primordial, de contactul cu materia (ca și în gnosticism). La Iamblichos, căderea este o formă de katasterism, de coborâre a sufletului, printre astre, spre lumea materială.

Așadar, infinitul potențial are ca atribut schimbarea nelimitată într-un areal actual-infinit; orice infinit potențial presupune existența unui infinit actual ca limită supra-finită a sa. Infinitul actual este sinonim cu *aforismenon* antic, *categorematică infinitum* scolastic, infinitul pozitiv modern. Este maximum absolut (Absolutum la Cantor).

În domeniul transfinitului matematic, ca și în domeniul transfinitului teologic, partea este egală cu întregul. Atributul consubstanțialității, care definește cele trei ipostasuri divine- Tatăl, Fiul și Sfântul Duh în doctrina perihorezei poate constitui un exemplu în acest sens²⁴.

În matematica transfinitului, există o proprietate paradoxală, care asigură legătura între mulțimile numerelor finite, mulțimile transfinite și spațiile geometrice: numărul total al punctelor reale de pe un segment de dreaptă este egal ca putere cu numărul punctelor de pe dreapta obținută prelungind la nesfârșit segmentul dat, într-o parte și în cealaltă. Acest număr corespunde deopotrivă mulțimii tuturor numerelor reale și continuului geometric, reafirmând egalitatea părții cu întregul²⁵.

Putem face și operația inversă, urmând exemplul lui Borel: dacă scoatem de pe un segment de dreaptă toate numerele raționale și algebrice (o infinitate numărabilă), încă mai rămâne pe segment o infinitate nenumărabilă de puncte²⁶.

În modelul ktiziologic plotinian, lumea este creată prin ieșirea Monadei în ierarhii de gândire, principiul generator rămânând identic cu sine.

În hermetism, Numărul este definit ca o condiție a consistenței, constituirii, compunerii și descompunerii. Unitățile generează numerele, apoi, prin diviziune, se întorc în sine. Fluxul și refluxul unităților din și înspre Monada primordială asigură armonia Unului-Tot. Nimic din Universul învăluit de Zeu nu dispăre, nu se pierde definitiv. Unitatea primordială generează și conține toate numerele, fără a fi conținută sau generată de vreun număr. Universul devine astfel o nesfârșită operație matematică, aflată sub semnul Unității Divine²⁷.

Ierarhia inteligențelor create din Unitatea Divină cuprinde 60 de trepte, emanații succesiv degradate din divinitatea supracategorială. Divinitatea se întoarce, însă, la starea de non-manifestare. Spațiul dintre cer și pământ este organizat scalar în patru „provincii”, douăsprezece intervale și șaiszeci

²³ Sfântul Augustin, *Solilocvii*, ediție bilingvă, traducere, studiu introductiv și note Gheorghe I. Șerban, Editura Humanitas, București, 1993, I, 3.

²⁴ M. Ghyka, *op.cit.*, p. 137.

²⁵ *Ibidem*, p. 124-129.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ Hermes Mercurius Trismegistus, *Filosofia hermetică*, București, 1995, *passim*. Françoise Bonardel, *Hermetismul*, Editura de Vest, Timișoara, 1992, p. 40-41.

de regiuni. Spațiul dintre Empireu și Lună este populat de zei, iar între Lună și Pământ se află Împărăția Sufletelor, guvernată de Dreptate, Memorie și Experiență²⁸.

În *Tratatul de inițiere*, Hermes afirmă unitatea Universului: „totul este unul și una sunt toate, întrucât toate lucrurile erau în Creator înainte de Creație”²⁹. Monada este sursa „unității multiple” a vieții universale. Omul este creat „după chipul și asemănarea” unui Demiurg care deține rangul cel mai înalt în rândul Făpturilor.

Așadar, între transfinitul matematic și cel teologic există evidente analogii. Unul-Trei creștin (Treimea definită perihoretic, având aceeași esență și trei moduri de manifestare), ca și Monada plotiniană sau Unitatea hermetică pot fi definite ca numere imaginare, în sens matematic. Ca și în raționamentul matematic, deși se admite imposibilitatea gândirii lor, ele devin fundamente ale organizării spațiului sacru.

În teologia imaginarelor și a simbolurilor transfinite pot fi incluși de asemenea, eonii gnostici, henadele plotiniene, ierarhiile divine dionisiene, diferențialele din trilogia cosmologică a lui Lucian Blaga.

Spre deosebire de limbajul dogmatic riguros stabilit în context sinodal, limbajul matematic își depășește continuu limitele. Întâlnirea între cele două domenii poate duce însă, la consolidarea limbajului religios cu ajutorul limbajului și modelelor de gândire matematice.

Dialectica autocomunicării divine, explicată de aristotelism, definitivată în spirit emanatist în neoplatonism³⁰ și redescoperită în creștinism de Pseudo Dionisie Areopagitul³¹ a evoluat spre determinismul optimist care definește spațiul ca atribut al lui Dumnezeu³².

În neoplatonismul plotinian, divinitatea este transcendentă și incomprehensibilă, definiția Unului plotinian fiind influențată de neopitagorism și platonismul mediu; orice încercare de definire katafatică ar impune false limite, Unu neputând fi limitat prin predicății. Emanția plotiniană este definită în virtutea principiului că orice natură produce ceea ce îi este imediat subordonat, limita procesului de creație aflându-se în universul sensibil. Materia este limita procesului de creație (*ekporeusis*), treapta ultimă a Universului, antiteza Unului.

Plotin a împrumutat de la predecesorii săi, platonicienii din Alexandria osatura filosofiei sale, pe care a consolidat-o cu teoria celor trei ipostaze: Unu, *Nous*, *Psyche*. Sursa vieții este Principiul Prim, care nu are origine și care se regăsește pretutindeni fără a se epuiza³³. Principiul Prim este Unul, Binele, măsură a tuturor lucrurilor, transcendent tuturor unităților de măsură. În gândirea plotiniană Binele este deasupra Sferei Ideilor, scăpând definițiilor raționale.

Din Unu emană *Nous*, fără de care activitatea monadei inițiale ar fi rămas latentă. Această emanație nu îi afectează esența. (În dogmatica damaschiniană se face distincția între

- *ageneton* (cu un singur *n*)- ceea ce este nezidit, ceea ce nu s-a făcut și

- *ageneton* (cu doi *n*)- ceea ce nu s-a născut, prima ipostază a oricărei ființări. Celor trei ipostasuri divine ale Sfintei Treimi le corespunde termenul *agenetos*. Tatăl este *agenetos*, căci existența lui nu derivă de la un alt ipostas).

În neoplatonism, între Unu, *Nous* și *Psyche* există o întrepătrundere constantă. Creația nu este un act de voință divină, realizat la un anumit moment dat, ci un act perpetuu. *Nous*, Inteligența

²⁸ Hermes Mercurius Trismegistus, *Filosofia hermetică*, p. 134-136.

²⁹ *Ibidem*, p. 141.

³⁰ Frederick Copleston, *Istoria filosofiei*, I, *Grecia și Roma*, Editura All, București, 2008, p. 42.

³¹ Dionisie Areopagitul, *Opere complete și Scoliile Sfântului Maxim Mărturisitorul*, Editura Paideia, București, 1996.

³² Paul Deussen, *Elementele metafizicii, alături de o considerație preliminară asupra esenței idealismului*, Editura Herald, București, 2008, p. 107.

³³ Fr. Cumont, *Lux Perpetua*, Paris, 1949, p. 347.

supremă, arhetipul ideilor care modelează lumea sensibilă implică metamorfoza, dinamica lumii sensibile. *Nous* a produs din eternitate o imagine a sa: Sufletul Universal. Acesta ocupă o poziție intermediară între lumea inteligibilă și lumea sensibilă³⁴. Sufletul Universal este Verbul *Nous*-ului, energia în virtutea căreia acesta asigură subzistența fiind-urilor. Sufletul Universal animă și dirijează Universul, este omnipotent și asemănător Tatălui³⁵.

Așa cum *Nous* cuprinde multitudinea Ideilor, *Psyche* conține infinitatea sufletelor individuale.

În theurgia chaldeeană exista distincția între lumea inteligibilă a Ideilor și lumea sensibilă, a Aparențelor. Intelectul Transcendent (*Nous Patrikos*) este impenetrabil, înconjurat de Tăcere. Sub El se află triadele lumii inteligibile, divinitățile care patronază sferile celeste, entitățile inferioare (îngeri, demoni, eroi), ierarhizați pe o scară continuă, până la umanitate³⁶

Teoria henadelor lui Proclus corespunde teoriei spațiului transfinit. Perechile de henade (ca și perechile de eoni din gnosticismul valentinian și sefirele iudaice) înconjoară asemeni undelor monada. Coextensive și coetern Unului ele determină spațiul sacru³⁷.

După un mileniu de efort filosofic, principiul plenitudinii divine a fost identificat cu principiile continuității și ierarhizării.

BIBLIOGRAPHY

- Augustin, Sfânt (354-430), *Solilocvii*, ediție bilingvă, traducere, studiu introductiv și note Gheorghe I. Șerban, Editura Humanitas, București, 1993
- Achtner, W., "Infinity in Science and Religion", in *Neue Zeitschrift fur Systematische Theologie und Religionsphilosophie*, 42, 2005, p. 392-411
- Aubenque, Pierre, *Problema ființei la Aristotel*, Editura Teora, București, 1998
- Bonardel, Françoise, *Hermetismul*, Editura de Vest, Timișoara, 1992
- Byl, J., „Matter, Mathematics and God”, in *Theology and Science*, 5, 1, 2007, p. 73-86
- Copleston, Frederick, *Istoria filosofiei*, I, *Grecia și Roma*, Editura All, București, 2008
- Coughlan, M. „Must God create only the best possible World?”, in *Sophia*, 26, 2, 1987, p. 15-19
- Dauben, Joseph, *Georg Cantor, His Mathematics and Philosophy of Infinite*, Harvard University Press, 1979
- Davy, Marie Madeleine, *Enciclopedia doctinelor mistice*, vol. I, Editura Humanitas, București, 1998
- Deussen, Paul, *Elementele metafizicii, alături de o considerație preliminară asupra esenței idealismului*, Editura Herald, București, 2008
- Dionisie Areopagitul, *Opere complete și Scoliiile Sfântului Maxim Mărturisitorul*, Editura Paideia, București, 1996
- Feferman, Solomon, „Infinity in Mathematics: is Cantor Necessary?”, in *L'Infinito nella Scienza (Infinity in Science)*, Istituto dello Enciclopedia Italiana, 1987
- Florenski, Pavel, *Stâlpul și temelie Adevărului*, Editura Polirom, Iași, 1999
- Gavriluță, Nicu, *Fractalii și timpul social*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 2003
- Ghyka, Matila, C, *Filosofia și mistica numărului*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998

³⁴ *Ibidem*, p. 348.

³⁵ „Despre esența sufletului”, în *Opere*, I, p. 219-227

³⁶ „Despre coborârea sufletului în trupuri”, în *Opere*, I, p. 249-265.

³⁷ Gheorghe Vlăduțescu, *Filosofia primelor secole creștine*, Editura Enciclopedică, București, 1995, p. 123.

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda, Cornel Sigmirean (Editors)
MEDIATING GLOBALIZATION: Identities in Dialogue
Arhipelag XXI Press, 2018

- Heath, T., *Mathematics in Aristotle*, Oxford University Press, 1949
Hermes Mercurius Trismegistus, *Filosofia hermetică*, București, 1995
Matsoukas, Nikolaos, *Istoria filosofiei bizantine*, Editura Bizantină, București, 2004
Moreschini, Claudio, *Istoria filosofiei patristice*, Editura Polirom, Iași, 2009
Plotin, *Opere*, I, *Despre ceea ce este în succesiunea Primului și despre Unu*, 7, V, 4, traducere, lămuriri preliminare și note de Andrei Cornea, Editura Humanitas, București, 2002
Russel, Robert, *Cosmology from Alpha to Omega: the Creative mutual Interaction of Theology and Science*, Fortress Press, Minneapolis, 2008
Steinhart, Eric, „A Mathematical Model of Divine Infinity”, *Theology and Science*, 7, 3, 2009, p. 261-274